

نقش شهروند مسئول در تبیین فرهنگ مصرف آب (نهادینه کردن امر به معروف ونهی از منکر)

دکتر مهری اذانی استادیار گروه جغرافیا دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد ، مسئول کمیته پژوهشی زنان واحد نجف آباد*

سوسن ستار بروجنی ، مربی گروه زبان دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

چکیده:

دنیای امروز، دنیای پرراز و رمز شگفتی ها است. دنیایی با فرهنگ های متفاوت و مردمانی با اندیشه های خاص که هر کدام فرهنگی متناسب با مکان وایدئولوژی های خویش را می سازند. سکونت گاه های بشری (شهری و روستایی) متأثر از نگرش انسان ها، مدیریت، تکنیک و تا کتیک هایی است که هر فرد با محیط خویش در روند خط مشی های القایی، اکتسابی ویا نهادی آن را کسب کرده و ساختار محیط را می آفریند.

نقش شهروندها در هویت بخشی مکانی بسیار مهم ودر خور تعمق است. شهروند مسئول در تبیین فرهنگ اسلامی مصرف آب با توجه به جهان شمولی دین مبین اسلام وتحقق بخشیدن به پایه های مهم امر به معروف ونهی از منکر می تواند رسالت خویش را در حفظ حیات با توجه به توسعه پایدار در جهان کنونی به تصویر بکشد. زیرا «آب» گنجینه مشترک همه انسانها است که باید به نسل های بعدی سپرده شود.

هدف این مقاله بررسی نقش شهروند مسئول درزمینه مصرف واستفاده از منابع طبیعی به طور اعم ومنابع آب به طور اخص می باشد.

روش این پژوهش بر اساس هدف بنیادی و بر اساس ماهیت توصیف، موردی است که از کمیت های آماری در تحلیل داده ها استفاده گردیده است.

از یافته های این پژوهش می توان به صراحت کلامی قرآن در زمینه استفاده معقول از منابع طبیعی واحادیث سیره نبوی در زمینه نهادینه کردن امر به معروف ونهی از منکر در خصوص این منبع الهی که درکل مقاله به طور مشروح به آن پرداخته شده است . اشاره کرد.

واژه های کلیدی : فرهنگ، منابع طبیعی ، آب، امر به معروف ونهی ازمنکر

بیان مساله:

آب یکی از بزرگترین چالش های قرن حاضر است که می تواند سر منشاء بسیاری از تحولات محیطی درجوامع مختلف باشد.

مصرف آب درجهان وایران سوال های خاصی را در ذهن پژوهشگران این مقاله ایجاد کرده است. آیا منابع آب در ایران کفاف مصرف جمعیت را درزمینه های خاص شرب ، کشاورزی صنعت وخدمات می نماید؟ و یا درخصوص منابع آب در قرآن چگونه اشاره شده است؟ ویا وظیفه یک مسلمان در زمینه استفاده از این منبع حیاتی چیست؟و سوال های دیگر که ذهن محققین مقاله را برآن داشت تا برای یافتن پاسخ این سوال ها به این پژوهش بپردازند.

روش و هدف این پژوهش

هدف کلی این پژوهش بررسی نقش شهروند مسئول در تبیین فرهنگ مصرف آب با تأسی از احکام دینی، امر به معروف ونهی از منکر می باشد. که در این زمینه با نوع پژوهش بر اساس هدف بنیادی بوده و روش استفاده از توصیفی از طریق مطالعات کتابخانه ای ، اسنادی، احادیث وامارهای منابع مختلف به تحلیل موضوع پرداخته شده است.

* Email: m.azani caphu. Iaun.ac.ir
Susan sattar ca yahoo.com
Tel: 09131035890

پیشینه پژوهش

در زمینه تاریخچه منابع آب و مصارف آن کتاب‌ها و مقالات مختلفی نوشته شده است. اما در خصوص مصرف آب و ارتباط اهمیت آن در قرآن و چگونگی مصرف نقش شهروند مسئول در این زمینه تاکنون تحقیقی صورت نگرفته است از مهم ترین منابع اسلامی که در این زمینه نگارش یافته است.

می توان به مجموعه مقالات (21 مقاله) اولین همایش علمی و تحقیقاتی بهینه سازی مصرف آب در ایران، مرداد ماه 1379، مجموعه مقالات اولین و دومین همایش ملی جغرافیا و قرن 21 که در اردیبهشت ماه سال 1385 و 1386 در دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد برگزار گردیده همچنین مقالات مندرج در بولتن کمیته ملی توسعه پایدار در تابستان 1383 و مقالات مندرج در مجله های طب عمومی در سال های 1350 و 1345 و گزارش سوم منابع آب از دسته مطالعات توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی استان اصفهان در دی ماه 1376 که توسعه سازمان برنامه و بودجه استان انتشار یافته و مقالات نوشته شده در خصوص اهمیت امر به معروف و نهی از منکر در همایش های الگوی بهینه مصرف و..... اشاره نمود.

بحث

اهمیت آب در خاورمیانه و ایران

آب به عنوان یک مسئله بحرانی برای توسعه پایدار، محیط زیست سالم، کاهش فقر و گرسنگی، توسعه صنعتی و اقتصادی و نیز ضرورتی برای سلامت و بهداشت انسانها به شما می آید (پور آدم، 1384، ص 8) توسعه اقتصادی اجتماعی بدون توجه کافی به محدودیت های سامانه های زیست محیطی و اکولوژیکی نمی تواند برای مدت طولانی دوام داشته و پایدار نخواهد بود.

زیست محیطی و اکولوژیکی نمی تواند برای مدت طولانی دوام داشته و پایدار نخواهد بود.

بروس (1992) شرایط دیگری را نیز برای توسعه پایدار منابع آب باز شناخته است.

طرحهای توسعه نباید سامانه های حیاتی زیر بنایی نظیر آب، خاک، هوا و سایر سامانه های بیولوژیکی تحت تاثیر آنها را تخریب کنند و یا به آنها خسارت برسانند.

توسعه پایدار همچنین نیازمند سیستم های اجتماعی پایداری در سطوح بین المللی، ملی و محلی و حتی خانواده برای توزیع عادلانه منافع حاصل از کالاها و خدمات است. ایجاد سامانه های اجتماعی مناسب باید به عنوان یکی از مهمترین اقدامات طرحهای توسعه منابع آب در مناطقی که دارای ساختار اجتماعی مناسبی تلقی شود (جهانی و همکار، 1374: 7)

بین سالهای 1950 و 1990 تقاضا برای آب سه برابر شده و با وجود سعی در کنترل میزان مصرف، این مسئله رو به افزایش است. اگر مصرف همین گونه پیش برود تقاضا برای آب تا سال 2030 بیش از میزان قابل دسترس خواهد بود. (راعی، 1384: 56) در حال حاضر حدود 1/5 میلیارد نفر از جمعیت جهان از دسترسی به آب آشامیدنی کافی محرومند و آب آشامیدنی دو میلیارد نفر دیگر بدون انجام عملیات تصفیه و رعایت اصول بهداشتی تامین می شود که 300 میلیون نفر از این افراد در کشورهای پیشرفته زندگی می کنند (وزارت نیرو، 1372: 2)

آب ضرورت زندگی است با این حال میلیونها نفر در سرتاسر دنیا با کمبود آب مواجه می باشند و میلیونها کودک هر ساله بر اثر بیماریهای مرتبط با آب جان خود را از دست می دهند.

منابع آب جهان تنها راه حفظ بقا و توسعه پایدار در قرن 21 می باشد (دهقانیان، 1384: 3) موضوع کمبود آب بحران سربه مهر نهاده بشریت در دنیای امروز است. حدوداً 400 کودک بی گناه هر روز جان خود را بر اثر بیماری هایی نظیر اسهال و وبا که از آب آلوده و عدم بهداشت ناشی می شوند از دست می دهند (پیشین: 17)

آب شناسان، کشورهایی را که سرانه منابع آب آنها بین 1000 تا 2000 متر مکعب باشد دچار کم آبی می دانند. زمانی که این رقم از 1000 متر مکعب پائین تر آید، جامعه دچار بحران شده و تولید غذا، توسعه اقتصادی و حفظ اکوسیستم های طبیعی آن دچار تنگنای چدی می گردد (پیام یونسکو، 1373: 20)

در حال حاضر 26 کشور با 232 میلیون نفر جمعیت به گروهی تعلق دارند که شدیداً دچار کمبود آب هستند (وزارت نیرو، 1382: 10) از این میان 9 کشور در خاورمیانه قرار دارند (الفیشاوی و همکاران، 1994: 141) و برآورده گردیده

که تا سال 2050 میلادی این تعداد به 66 کشور با جمعیتی حدود 3/2 کل جمعیت جهان خواهد رسید. (صباغ زاده: 1379: 210)

خاورمیانه منطقه ای است در یکی از نام آرام ترین نقاط دنیا، که به لحاظ ژئوپلیتیک بحث های فراوانی راجع به آن وجود دارد. این منطقه با داشتن 5 درصد جمعیت جهان تنها به یک درصد آبهای قابل مصرف جهان دسترسی دارد. (پژوهشکده مطالعات راهبردی، 1381: 4)

افزایش بی رویه جمعیت، بی توجهی در بهربرداری از محیط زیست، مدیریت غلط و سیاست گذاری های اشتباه مدیران صنعت آب کشورهای منطقه از عوامل عمده بحران کم آبی خاورمیانه است. (پرز، 1993: 127-132)

تاثیر کم آبی در خاورمیانه نسبت به مناطق دیگر جهان به لحاظ موقعیت جغرافیایی و شرایط اقلیمی، اقتصاد شکننده اکثر کشورهای منطقه، بحران های اجتماعی، عدم مشروعیت برخی از حکومت ها و ناپایداری آنها، درگیری و جنگ بهره برداری سنتی از منابع آب و عدم مدیریت یکپارچه شدیدتر می باشد. (مسیبی، 1385: 220)

ریشه اغلب منازعات و اختلافات جوامع ساکن در این منطقه آب است. تاریخ خاورمیانه با آب درآمیخته است. بارش کم و نامنظم، منابع آبی ناچیز، رودخانه های مشترک، تنوع نژاد و قومیت ها، مرزهای نامشخص و بحث انگیز، اختلافات فرهنگی و مذهبی، عدم وجود ضوابط قانونی خاص با توافقنامه های منطقه ای و یا فقدان ضمانت اجرای معاهدات در مورد آبهای مشترک و عدم اعتماد متقابل و سوء برداشت بین کشورها از جمله عوامل چالش و بحران کم آبی در منطقه تلقی می شود. کم آبی در خاورمیانه به حدی است که در دهه آینده 200 میلیون نفر از ساکنان منطقه از تامین آب مورد نیاز کشاورزی، صنعتی، آشامیدنی خود ناتوان خواهند بود (شوون الاوسط، 1992، ص 72).

برهمن اساس امنیت آنها در زمره امنیت ملی کشورها خواهد بود (الوحده، 1989: 8)

جدول شماره (1) میزان وابستگی چند کشور خاورمیانه به آبهای مشترک

کشور ها می باشد.

جدول شماره (1) میزان وابستگی چند کشور خاورمیانه به آبهای مشترک

ردیف	کشور	جمعیت (میلیون نفر)			مصرف آب (میلیون مترمکعب)			میزان وابستگی به آبهای مشترک (درصد در سال 2000)
		1990	2000	2010	1990	2000	2010	
1	مصر	58/3	69	81/8	45700	65400	77530	97
2	سوریه	12/8	18	25/9	10620	14950	21510	79
3	سودان	25/9	33/4	44	12500	17900	23440	77
4	عراق	17/1	27/2	31	47000	-	-	66
5	اسرائیل	-	-	-	1750	1930	2180	21
6	ایران	57/5	66/5	79	77000	84000	-	8

ماخذ: کیفی، 1377

از این رو کمیابی آب، این ماده حیاتی را در دستور کار سیاسی جهان قرار داده است (سراج الدین، 1994: 95)

برگزاری همایشها و نشستهای بین المللی که نگرانی دولتها و ملتها را از بحران آب نشان می دهد بیانگر این واقعیت است که کمبود منابع آب شیرین به یک مسئله جهانی تبدیل شده و جهان شتابان و پرهراس به ژرفای فاجعه کمبود آب و مشکلات برخاسته از آن نزدیک می شود (ساری صراف، 1384: 202)

در سال 1992 کنفرانسی با عنوان «آب و محیط زیست، وضع توسعه در آستانه قرن بیست و یکم» در دوبلین ایرلند برگزار شد. در این کنفرانس اعلام شد: کمیابی و بهره برداری نادرست از منابع آب شیرین مشکلات جدی و چشمگیر برای توسعه پایدار و پاسداری از محیط زیست پدید آورده است و بهداشت انسانها، امنیت غذایی، توسعه صنعتی و سیستم های اکولوژیکی را در معرض خطر قرار داده است. (جهانی و همکار، 1374: 16)

کنفرانس «نقش آب در همگرایی و توسعه کشورهای خاورمیانه» با حضور کارشناسان کشورهای خاورمیانه، اروپا و آمریکا در تابستان 1994 در آنکارا برگزار شد و چگونگی بهره برداری از رودخانه های مشترک منطقه به عنوان

عاملی برای همگرایی و دوستی ویا واگرایی و دشمنی مورد بررسی قرار گرفت. در سال 1997 مجمع عمومی سازمان ملل نشست ویژه ای با حضور شماری از رهبران جهان و هیئت های نمایندگی کشورها، در زمینه مدیریت آب، سه سند مهم را مورد بررسی قرار داد، که کنوانسیون ارزیابی منابع آب و مصارف آب در جهان و کنوانسیون با عنوان « استفاده های غیر کشتیرانی از آبراهای بین المللی » از آن جمله بود.

همه این شواهد و قرائن نشان دهنده تلاش بین المللی برای سازماندهی موضوع آب است که یکی از مهمترین و کلیدی ترین چالش های جهانی در آغاز هزاره سوم و به صدا درآمدن زنگ خطر بحران این منبع حیاتی در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی است.

زیرا آب از قدیم الایام یکی از منابع اصلی و عمده درگیری و نزاع بین ملتها، شهرها و روستاها بوده است. چگونگی شکل گیری نظامهای سیاسی در آسیا و منطقه خاورمیانه، بر اساس چگونگی دسترسی به آب و نحوه تقسیم آن به وجود آمده است.

مناقشات مربوط به آب خطراتی است جهت تلاش موثر برای برقراری صلح پایدار و امنیت جهانی، زیرا خاورمیانه یکی از اصلی ترین کانونهای بحران و اختلاف بر سر منابع آب و موازنه ی شکننده ای است که هر آن ممکن است بر اثر اقدام یکی از کشورها به هم بخورد.

بانک جهانی طی گزارشی اعلام کرده است که طی سال های 1960 تا 2025 سطح ذخایر آب قابل تجدید برای هر نفر در خاورمیانه از 3430 متر مکعب در سال، به 667 متر مکعب کاهش خواهد یافت، که علت آن استفاده نادرست از منابع آب، وسعت بیابانها و افزایش جمعیت است، زیرا جمعیت خاورمیانه طی بیست سال آینده دو برابر خواهد شد. به این ترتیب، تولید غذا، بهداشت و فعالیت های صنعتی مورد نیاز این جمعیت روبه تزايد، تنشها و چالشهای زیادی را بر سر این منبع کمیاب دامن می زند (گرچی آزدیانی، 1384: 19)

ایران، منابع و مصرف آب

سرزمین پهناور ایران، یکی از منابع خشک جهان محسوب می شود میانگین بارندگی سالانه این کشور حدود 240 میلی متر یعنی حدود یک سوم میانگین جهانی که حدود 860 میلی متر است، می باشد. کمربند صحرائی جهان از این کشور می گذرد و حدود نیمی از این سرزمین را بصورت کویر و بیابانهای خشک نمایان کرده است. جمعیت ایران در دهه های اخیر رشد شتابانی داشته و هم اکنون حدود 70 میلیون نفر می باشد، این جمعیت رو به رشد به مواد غذایی دارد که باید از طریق آب و خاک موجود تامین شود. این نیاز روبه رشد مواد غذایی از جنبه های استراتژیک برخوردار است و خود کفایی در محصولات غذایی را می طلبد. لازمه تحقق چنین امر مهمی مدیریت صحیح در منابع آب موجود کشور می باشد. پیش بینی اکثر کارشناسان نشان می دهد که جنگهای آینده در قرن بیست و یکم بخصوص در منطقه خاورمیانه بر سر آب خواهد بود. بنابراین لازم است که در استفاده از آب های موجود و چگونگی بهره برداری از آن، مدیریت منابع آب به برنامه ریزی جهت بهره برداری بهینه از آن مورد توجه خاص قرار گیرد. (خاکی و همکار، 1385: 579)

آب بعنوان در گرانبهای برنامه ریزی محور توسعه محیطی است و می تواند توزیع ساختاری - فضایی توسعه را تحت الشعاع قرار دهد به همین دلیل چگونگی مهار، تنظیم، توزیع و بهره برداری از پتانسیلهای آبی در چارچوب اهداف مکانی - زمانی سلسله مراتبی منطقه ای، ملی و محلی نیازمند یک ایدئولوژی جامع و چند منظوره اجرایی است.

قرار گرفتن ایران در منطقه نیمه خشک و توزیع ناهمگون زمانی - مکانی بارش و رواناب در حوضه های آبی، نواحی با منابع آبی متفاوت را بوجود آورده است به گونه ای که مناطق مرکزی و شرقی همواره با کمبود آب و مناطق شمالی و غربی کشور با آب مازاد و قابل برنامه ریزی مواجه هستند که از مرزها خارج شده و یا به دریاها تخلیه می شوند.

عوامل فوق در کنار حفظ محیط زیست و وضعیت خاص اکولوژیکی از یک سو و حفظ الگوی فعلی پراکنش جمعیت و ایجاد تعادل منطقه ای متناسب با نیازهای توسعه از سوی دیگر توزیع متوازن منابع آب و اجرای طرحهای انتقال بین حوضه ای آب را در کشور ضروری ساخته است.

در نتیجه انتقال آب از حوضه ای به حوضه دیگر می تواند راهکار مناسبی برای رسیدن به تعادل منطقه ای قلمداد شود. (Motiee.H, 2001)

با توجه به نقش تعیین کننده آب به عنوان یکی از عناصر اساسی در ادامه حیات و توسعه جوامع بشری و تحولات اخیر در چرخه آب در طبیعت ناشی از تغییر اقلیم جهانی و نیز به دلیل عواملی چون افزایش جمعیت و کاهش شاخصهای زیست محیطی مدیریت بهینه منابع آب جهان با چالشهای جدی روبرو شده است بدین ترتیب امروزه مسئله آب در بسیاری از مناطق جهان به یک بحران جدی تبدیل شده که این امر بازنگری مجدد در وضعیت و تعیین منابع بالقوه آب و برنامه ریزی در منابع آب را به عنوان یک ضرورت می طلبد.

در ایران همانند بسیاری از مناطق جهان، توزیع نامناسب آب، خاک، جمعیت و نیز عدم توزیع یکنواخت زمانی و مکانی بارشها ناهمگونی فضایی منابع و مصارف آبی را بوجود آورده است. ایران براساس گزارش موسسه world (resources) از جمله کشورهایی است که به لحاظ شاخص منابع آب در زمره کشورهای آسیب پذیر قرار دارد. (ضرابی و همکاران، 1385: 183)

نرخ افزایش جمعیت در ایران بالاست، براین اساس جمعیت ایران در سال 2009 میلادی حدوداً 73 میلیون نفر بود. در 20 سال اخیر افزایش سریع جمعیت، موجب تغییر بافت جمعیت شهرها و روستاها شده است. در حالیکه قبل از انقلاب، نسبت جمعیت روستاها به شهرها 40/60 بود، امروزه این نسبت کاملاً برعکس شده است. در سال 2006 میلادی 39 درصد از جمعیت کشور در روستاها و 61 درصد در شهرها زندگی می کردند. نسبت جمعیت شهرنشین در سال 1986 میلادی 47 درصد بود و بالا بودن میزان مهاجرت به شهرستان های کوچک و روستاها جلب توجه می کرد. آبهایی که در گذشته بمنظور آبیاری استفاده شدند. اکنون برای تامین آب شرب مورد نیاز شهرها بکار برده می شوند افزایش جمعیت، شهرنشینی، فعالیت ها در بخش صنعت و توسعه بخش کشاورزی، نیاز به آب در ایران را افزایش داده است. طبق آمار، در سال 1963 میلادی 4/44 مترمکعب آب در ایران مصرف شده است. در حالیکه در سال 1993 این رقم 83 میلیارد متر مکعب بود، در سال 2006 این رقم به 93/36 میلیارد متر مکعب رسیده است. همانگونه که پیش تر نیز اشاره شد، منابع نیاز و قحطی آب در جغرافیای ایران بطور یکسان توزیع نشده است. سایر مسائل مربوط به آب در ایران عبارتند از:

استفاده بی رویه از آب در آبیاری، استفاده وسیع از آب های زیرزمینی برای کشاورزی، آلودگی آب و افزایش میزان نمک در آب و خاک.

همانند تمایل کلی در جهان، در ایران نیز از منابع آب بطور وسیعی جهت آبیاری استفاده می شود. 83/5 میلیارد متر مکعب از آب مصرفی یعنی 92/8 درصد برای آبیاری بکار برده می شود. 50 درصد از آبی که در بخش کشاورزی استفاده می شود، از آبهای سطحی و 50 درصد دیگر نیز از آبهای زیرزمینی تامین می شود.

بدیهی است که ایران در یکی از خشک ترین مناطق جهان واقع شده است. و همانگونه که گذشت، میانگین میزان بارش سالانه 242mm است. این رقم یک سوم میانگین بارش جهانی است. در شرایط جوی موجود، 179 mm از این میزان بارش یعنی 71 درصد تبخیر می شود. میانگین سالانه میزان تبخیر 1500 mm الی 2000 mm در سال است. دو سوم از جغرافیای ایران کمتر از رقم میانگین، بارندگی دارند.

منابع اصلی آب موجود در ایران، باران و برف هستند. 70 درصد از این منابع را باران و 30 درصد از آن را برف تشکیل می دهد. مقدار آب حاصله از بارش حدوداً 417 میلیارد متر مکعب است. و 72 درصد از این مقدار یعنی 299 میلیارد متر مکعب تبخیر می شود.

در حالیکه 92 میلیارد مترمکعب از مجموع کل آب بر روی خاک جاری می شود 25 میلیارد مترمکعب به زیر زمین نفوذ می کند. مقدار آب بدست آمده 117 میلیارد متر مکعب است. به علاوه 13 میلیارد متر مکعب آب از خارج از مرزهای ایران به این کشور جاری شده و به میزان آب ایران افزوده می شود این آب ها از رودخانه هیلمند افغانستان، رودخانه ارس که مرز ایران و آذربایجان را تشکیل می دهد و جویبار و نهرهای کوچک هستند، میزان آب شرب ایران 130 میلیارد متر مکعب تخمین زده می شود. در روند طبیعی، 29 میلیارد مترمکعب از آب مصرفی مجدداً به ذخایر زیرزمینی و روی زمین بازمی گردد. با افزوده شدن این آب به میزان آب موجود در ایران، مقدار آب بدست آمده در ایران به 159 میلیارد متر مکعب می رسد. 82 درصد از کل آب را آب قابل شرب و 18 درصد را آب در چرخش تشکیل می دهد. مقدار آبی که از ایران به دریا ویا سایر کشورها سرازیر می شود، 55/9 میلیارد مترمکعب

درسال است. 24/7 میلیارد مترمکعب از آب رودخانه کارون به عراق جاری می شود. ولی چون قبل از تخلیه به دریا، به عراق می رود، درمحاسبه آبهای سرازیر شده به عراق، مد نظر قرار نمی گیرد. به طور کلی براساس جدول استاندارد مصرف آب درایران براساس 130 لیتر برای هر نفر در روز ازقرار زیر می باشد: استحمام: 43 لیتر، دستشویی: 26 لیتر، لباسشویی: 17/5 لیتر، پخت وپز 13، لیتر، نظافت خانه و آبیاری باغچه: 8/5 لیتر، کولرتهویه: 4/5 لیتر آشامیدنی و غیره: 4/5 لیتر می باشد که نشان می دهد سرانه مصرف آب درایران استاندارد نیست.

مدیرعامل منابع آب کشور با تاکید بر این که سرانه مصرف آب درایران استاندارد نیست گفته است. بارش های اخیر توانسته وضعیت منابع آبی خوبی را برای کشور رقم زند اما مردم همچنان باید مصارف خود را بهینه کنند. وی اظهار داشت که در سال آبی 88-89 میزان بازندگی صورت گرفته 227 میلی متر بوده است که این میزان نسبت به متوسط دراز مدت که 235 میلی متر بوده 8 میلیمتر کاهش داشته است جریان آب های ورودی به 117 سدملی درحال بهره برداری نیز 36/6 میلیارد متر مکعب بود ه در حال حاضر حجم ذخیره فعلی این سدها به 25/6 میلیارد مترمکعب رسیده است البته براساس آخرین آمار موجود 98/4 میلیارد مترمکعب از آب مصرفی کشور دربخش کشاورزی شرب وصنعت صرف می شود وی با تاکید برضرورت مدیریت مصرف گفت: درکشوهای برخوردارازمنابع آبی عظیم که ازبارش نسبی بالا برخوردارند: سرانه مصرف بالاتر از 10 هزار مترمکعب است، اما راهکارهای مدیریت مصرف به خوبی اجرا می شود در حالی که ایران با بارندگی متوسط دنیا باید گام های بیشتری درزمینه اصلاح الگوی مصرف آب بردارد. وی خاطرشان کرد مصرف سرانه آب برای هر نفر در بخش خانگی 74 متر مکعب است در حالی که این رقم در دنیا به 45 مترمکعب می رسد. از سوی دیگر مصرف آب مجازی درکشور نیز بیش از حد معمول دنیا است. وی گفت : مجموع آب مجازی مستقیم در ایران که به آبرانه معروف است 4450 لیتر به ازای هر نفر درروز است درحالی که متوسط جهانی دراین زمینه 3400 لیتر به ازای هر نفر درروز می باشد، بنابراین مشاهده می شود که 1050 لیتر مصرف سرانه آبرانه درایران نسبت به متوسط جهانی به ازای هر نفر در شبانه روز بسیار بیشتر است و به طور کلی سالانه درایران 5 میلیارد متر مکعب آب مصرف می شود. البته همان گونه که بیان گردید قرار گرفتن ایران درنواحی خشک ومیانگین بارندگی سالانه ایران 240 میلیمتر نسبت به میانگین بارش جهانی 860 میلی متر و بارش سالانه آسیا 726 میلیمتر نشان می دهد که کشور ما از لحاظ منابع آب یکی از کشورهای بحرانی جهان می باشد زیرا که کشور ایران 1/1 درصد از مساحت خشکی های جهان را به خود اختصاص داده اما فقط 0/3 درصد از آبهای موجود در خشکی های جهان و 0/3 از بارش جهانی و 1/29 درصد از بارش قاره آسیا را به خود اختصاص داده است. (اصغری مقدم، 1384: 41)

بیشترین درصد مصرف آب درایران مربوط به بخش کشاورزی است 89 درصد (80 میلیارد مترمکعب)، آب آشامیدنی 6/6 درصد (6 میلیارد متر مکعب) و آب مصرفی صنایع 4/4 درصد که معادل 4 میلیارد متر مکعب می باشد (جغرافیای 1، 1379: 46-47) آمار فوق حاکی از مصرف بیش از حد کشور از منابع آب می باشد که بیان کننده اهمیت این ماده حیاتی بحران زا است.

محاسبات نشان می دهد که میانگین مصرف سرانه آب درجهان (صنعتی) کشاورزی و آشامیدنی حدود 580 متر مکعب برای هر نفر در هر سال است.

اما متأسفانه این رقم درایران که کشور کم آبی به حساب می آید. معادل 1300 متر مکعب در سال است که نشان دهنده اتلاف منابع آب واسراف بیش از حد این منبع حیاتی است.

مقدار مصرف سرانه آب لوله کشی آشامیدنی در نهرهای ایران 142 متر مکعب در سال است که از مصرف سرانه برخی از کشورهای اروپایی پر آب مثل اتریش (108 متر مکعب درسال) و بلژیک (105 متر مکعب) درسال بیشتر است. (همان: 56)

از این رو نقش شهروند مسئول در زمینه تبیین فرهنگ مصرف آب با توجه به آمار ارائه شده نشان می دهد که همان گونه که درقران واحادیث به مصرف بهینه مواد اشاره گردیده است توجه به مصرف آب وآموزش شهروندان درخصوص مصرف متعادل وبهینه از نقطه نظر شرعی ومذهبی باید دربرنامه ریزی توسط مسولین اعمال گردد. دراین

خصوصاً با تأثیر از آیه های قرآنی نقش مسولیت پذیری افراد مسلمان را در زمینه الگوی مصرف بهینه دنبال می نمایم .

مصرف آب، نقش شهروند مسئول در تبیین فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر

آنچه بر اصلاح الگوی مصرف و دستیابی به فرهنگ بهینه مصرف در کشور دارای اهمیت میباشد این است که اصلاح الگوی مصرف نیازمند تبیین استراتژی و تعیین خط مشی است که طی آن این اصل به یک شعار تغییر ماهیت ندهد، لازمه دستیابی به این عمل مهم حرکتی عمیق از سوی مسئولان و همه احاد جامعه می باشد؛ لذا می بایست همگی این اصل را یک ضرورت دانسته و فعالیتهای خود را در راستای رسیدن به این اصل مهم برنامه ریزی نمایند و برای دستیابی به این امر فرهنگ سازی کنند یکی از عوامل مهم و موثر در اصلاح الگوی مصرف احیای فرضیه امر به معروف و نهی از منکر می باشد.

طبق آیات قرآن کریم اولین وظیفه انبیاء الهی امر به یکتا پرستی و دیگری نهی از طاغوتها میباشد (قرآنی، 1385) مقوله امر به معروف و نهی از منکر از جمله ویژگی های پیامبران الهی شمرده می شود (مسعودی، 1378) و از موضوعاتی است که مورد توجه بسیاری از اندیشمندان اسلامی قرار دارد منظور از امر به معروف و ادا کردن مردم به انجام کارهای نیک و مراد از نهی از منکر بازداشتن آنان از کارهای زشت و ناپسند است (قربانی لاهیجی، 1372: 206). قرآن کریم پیرامون اهمیت مقوله امر به معروف و نهی از منکر در آیه 96 سوره اعراف اینگونه می فرماید. اگر مردم ایمان آوردند و تقوا پیشه کنند به طور قطع برکاتی از آسمان وزمین خواهیم گشود به عبارت دیگر آیات قرآن و احادیث وارده حاکی از آن است که بر مقوله امر به معروف و نهی از منکر آثاری مترتب است. از جمله این آثار و برکات اصلاح خود انسان، شرکت در پاداش نیکی ها، نجات از قهر خدا، برکات اقتصادی و اجتماعی می باشد (همان منبع) امر به معروف و نهی از منکر شاهرگ حیاتی اسلام و جامعه اسلامی است به عبارت دیگر فریضه ای است که دیگر فرایض با آن قوام می یابد (کلینی، جلد 5: 55) و هرگاه بدانها عمل شود امت اسلام روی خیر و خوشی خواهد دید و ترک آنها خذلان و خواری (همان منبع: 59) و نیز بغض و قهر الهی را به دنبال خواهد داشت. (صدوق به نقل از همایون و مطهری نیا، 1388) در حدیث حضرت علی می فرماید: قوام الشریعه الامر بالمعروف والنهی عن المنکر: قوام و جوهره وجودی شریعت امر به معروف و نهی از منکر است (حکایت های امر به معروف و نهی از منکر، 110، 1385)

واقعیت این است که با وجود تأکید بزرگان دین در خصوص جایگاه و منزلت کم نظیر امر به معروف این دو فرضیه الهی تقریباً مورد بی مهری جامعه قرار گرفته اند و بخش قابل توجهی از دردها و نابسامانی های موجود معمول غفلت از این دو فرضیه بزرگ دین می باشد. در این خصوص امام رضا فرمودند که بارها پیامبر اکرم فرمودند: هنگامی که امت من امر به معروف و نهی از منکر را واگذارند پس باید با خدا اعلان جنگ نمایند (امر به معروف و نهی از منکر 1378: 3-4)

از طرف دیگر امام حسین (ع) می فرماید: آن کس که تو را دوست دارد؛ تو را از فساد و انحراف کلام نهی میکند و آن کس که تو را دشمن دارد تو را با ملاحظه کاری خود مغرور می سازد. (مجلسی به نقل از شرفی 1386) بر این اساس فریضه امر به معروف و نهی از منکر از اهمیتی والا برخوردار است بطوریکه رسول اکرم (ص) می فرماید. تا روزی که امت من امر به معروف و نهی از منکر از منکر کنند و در کارهای خیر پشتیبان یکدیگر باشند در خیر و سعادت خواهند بود (به نقل از شرفی، 1386) درهمین رابطه امام علی (ع) در نهی از تبذیر می فرماید. بخشنده باش اما زیاده روی نکن....

(نهج البلاغه، 1386: 631) بنابراین یکی از ارکان موثر و مهم در اصلاح الگوی مصرف و ترویج عمومی آن همین امر به معروف و نهی از منکر است. امران به معروف و ناهیان از منکر به نوبه خود به عنوان تأثیر گذارترین افراد می توانند نقش تعیین کننده ای در ایجاد نگرش و رفتارهای درست مصرف داشته باشند (خسروی 1375)

امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه قرآن

ریشه احکام شرعی را باید در قرآن و تفصیل و شاخه های آن را در سنت جست. قرآن کریم در آیه های فراوانی به فریضه امر به معروف و نهی از منکر اشاره کرده است. که به برخی اشاره می شود:

یومنون بالله والیوم الاخر ویامرون بالمعروف وینهون عن المنکر ویسارعون فی الخیرات واولئک من الصالحین
ولتکن منکم امه یدعون الی الخیر ویامرون بالمعروف وینهون عن المنکر واولئک هم المفلحون

کنتم خیر امه اخرجت للناس تامرون بالمعروف وتنهون عن المنکر وتؤمنون بالله (سوره آل عمران آیات 114 و 104 و 110).

ان الله يامر بالعدل والاحسان وابتاذى القربى وينهى عن الفحشا والمنکر (سوره نحل آیه 90)
از مجموع آیات در این باب درمی یابیم که فرضیه امر به معروف ونهی از منکر از نظر اسلام بسیار پراهمیت است و همه از عالی ودانی باید برای اجرای آن همگام و همصدا شوند. درباره تاثیر آیات امر ونهی از منکر بسیار می توان نوشت و شرح داد ولی تنها به نکاتی چند بسنده می کنیم:

1. امر به معروف ونهی از منکر واجب است. این مسئله از بدیهیات است و هیچ یک از مسلمانان در وجوب آن تردید نکرده است.
2. وجوب این فریضه در همه ادیان بوده و امتهای گذشته نیز بدان مکلف بوده اند.
3. امر به معروف ونهی از منکر از شوون پیامبری است.
4. ترک این فریضه علت نابودی جوامع گذشته بوده است.
5. امر به معروف ونهی از منکر از حقوق متقابل مسلمانان است و افراد جامعه اسلامی در برابر آن مسئولند.
6. این فریضه بر آگاهان واجب تر است چون عالمان دین مسئولیت بیشتری دارند.
7. زنان نیز مکلف به امر به معروف ونهی از منکر هستند.

برکات اقتصادی امر به معروف ونهی از منکر

خداوند در قرآن می فرماید. اگر مردم مناطق ایمان آورند و تقوا پیشه کنند (که یکی از مصادیق تقوی امر به معروف ونهی از منکر است) به طور قطع از آسمان وزمین برکاتی خواهیم گشود. امام محمد باقر (علیه السلام) می فرمایند. با امر به معروف ونهی از منکر، کسب ها حلال وزمین ها آباد می شود. و در جای دیگر می فرمایند. مقدار باران در هر سال یکسان است ولی اگر مردم گناه کردند، خداوند مسیبران را تغییر می دهد. بنابراین با اهمیتی که در قرآن و احادیث برای امر به معروف و نهی از منکر قائل شده اند. در خصوص ماده حیاتی آب باید مهم را مورد توجه قرار داد و در مصرف بی رویه آب منکرات را مدنظر قرار داد. تا بتوان این ماده حیاتی را برای آیندگان حفظ نمود.

دیدگاه قرآن درباره صرفه جویی و مصرف

اصولاً نگاه قرآن به مسئله اقتصادی نگاهی در راستای بهره وری مناسب و درست از امکانات و وسایلی است که خداوند در اختیار بشر به طور مستقیم و یا با تولید و کار قرار داده است. از این رو از مردم می خواهد که هر چیزی را درست و به شکل مناسب آن مورد استفاده قرار داده و از اتراف و تبذیر و عدم بهره مندی از آن خودداری می ورزند. به سخن دیگر در اسلام همواره سخن از اقتصاد است. اقتصاد که از واژه قصد گرفته شده به معنای میانه روی و اعتدال است. (مفردات راغب اصفهانی ذیل واژه قصد) از این رو بنیاد امور در حوزه تولید و توزیع و مصرف کالا در بینش و نگرش قرآنی میانه روی است. هرگونه رفتارهای بیرون از این چارچوب از نظر قرآن نه تنها نادرست و ناپهناجر بلکه گناه و گناه جرم قانونی تلقی می شود. همان گونه که زیاده روی و اتراف و اسراف و تبذیر امری مردود و نادرست و گناه شمرده شده است همینطور عدم استفاده از نعمت های حلال خداوند و عدم بهره مندی از آن در راستای آسایش و آرامش و کمال، امری مذموم و ناپسند دانسته شده و شخص مورد نکوهش و توبیخ قرار گرفته است که چرا حلال خدا را بر خود حرام می سازد و از آن ها بهره مند نمی شود؟

خداوند در آیاتی چون آیه 141 سوره انعام از مردم می خواهد که از اسراف و تبذیر دوری ورزیده و هزینه های خویش را در چارچوب اعتدالی قرار دهند. در آیه 31 سوره اعراف از مردم می خواهد که از نعمت های خداوند استفاده کرده و از آن بخورند و بیاشامند ولی اسراف نکنند؛ زیرا اسراف امری ناپسند در نزد خداوند است و اهل اسراف را خداوند است و اهل اسراف را خداوند دوست نمی دارد.

صرفه جویی به مفهوم مصرف چیزی به شکل درست و مناسب آن است. این مساله برای ایجاد تعادل میان درآمد و هزینه بسیار مهم و اساسی است و در حوزه اقتصاد خانواده نیز می تواند تاثیر گذار و سرنوشت ساز باشد. زیرا قرآن کتاب هدایت و راهنمایی آدمی به سوی کمال است و به مساله اقتصادی که ارتباط تنگاتنگی با مساله آسایش و آرامش دارد، توجه داشته و برای این که انسان در مسیر کمال حرکت کند به مساله اقتصاد و روش های مناسب و

درست کسب درآمد و هزینه های آن نیز پرداخته است. بازخوانی نگرش و تحلیل قرآن می تواند در این زمینه برای دست یابی به شیوه های درست کمک کند.

ضرورت اعتدال در مصرف

آیه 141 سوره انعام به مسئله اعتدال در مصرف اشاره دارد که همان معنای صرفه جویی و بهینه سازی مصرف در اقتصاد امروز جهان است. خداوند در این آیه اعتدال در مصرف و دوری از اسراف و تبذیر را اصلی مهم در هزینه کرد اموال اقتصادی برشمرده و در آیه 31 سوره اعراف و نیز 26 سوره اسراء و همچنین 67 سوره فرقان بر آن تاکید می ورزد. در حقیقت از نظر اسلام و قرآن، اعتدال در مصرف و میانه روی و صرفه جویی به معنای مصرف درست و متناسب، اصلی اساسی و از اصول نخستین اقتصاد اسلامی می باشد که مؤمنان برای دست یابی به کمال شخصی و جمعی و امت اسلامی برای رسیدن به جامعه نمونه و برتر می بایست آن را در نظام اقتصادی خویش در نظر گیرند. از آن جایی که قرآن کتاب هدایت آدمی و جامعه بشری به سوی تعالی و کمال است، برنامه ها و نظام اقتصادی آن نیز در همین چارچوب می باشد. از این رو خداوند بر لزوم وسیله قرا گرفتن ابزارهای اقتصادی برای تحصیل امر معنوی و اخروی تاکید می کند (قصص آیه 77) و می کوشد تا با جمع میان دنیا و آخرت در حوزه اقتصادی مردم را به سوی کمال سوق دهد. (بقره آیه 201 و نساء آیه 134 و آیات دیگر)

اگر از نظر اسلام، سلامت اقتصادی و پرهیز از فساد انگیزی در حوزه اقتصادی (اعراف آیه 85 و هود آیه 84 تا 86) و تصحیح روابط اقتصادی جامعه، هم پای مسائل اعتقادی و عبادی در صدر برنامه های پیامبران قرار دارد (اعراف آیه 85 و هود آیات 84 تا 87 و شعراء آیات 177 تا 183 و دهها آبات دیگر). این امر نمی تواند جز با صرفه جویی و بهینه سازی مصرف همراه باشد؛ زیرا اقتصاد در هر حال بستری برای تکامل بشری است و به عنوان هدف ابزاری و یا مبانی مطرح می باشد که می بایست آدمی با بهترین شیوه مصرف و استفاده درست و مناسب، خود را در جایی قرار دهد که بتواند رشد و کمال خویش را ادامه دهد. از این رو همان اندازه که اسراف و اتلاف و تبذیر زشت و ناپسند است استفاده نکردن از نعمت های خداوندی نیز به معنای نادیده گرفتن ابزارهای کمالی است.

از نظر قرآن، اقتصاد و ثروت مایه قوام جامعه است (نساء آیه 5) و امور اقتصادی و معیشتی مردم دارای جایگاهی مهم در حد مسائل اعتقادی و عبادی (بقره آیه 3. 31 و 43 و 83 و 177 و 277) دارد و بر این اساس می بایست همگان از شخص و جامعه و دولت در مسیر اقتصاد سازنده و مثبت حرکت کنند تا فرصت های برابر همگان جهت دست یابی به همه ابزارهای رشد و تکامل فراهم آید. بنابراین هرکسی که با مصرف زیاد و اتلاف و تبذیر و اسراف بخشی از ابزارهای رشدی و کمالی را از میان ببرد می بایست پاسه گوی خدا و جامعه انسانی باشد و این در خصوص مساله آب مفهوم واژه صرفه جویی و اهمیت آن نیز صدق می نماید.

فواید امر به معروف و نهی از منکر بهینه آب

بدیهی است که مصرف گرایی و گرایش سوء به آن می تواند باعث کم رنگ شدن ارزش ها و آموزه های متقن دینی شود. به عبارت دیگر مصرف گرایی در جامعه دارای اثرات مخربی است که از مهم ترین آنها می توان به موارد اشاعه روحیه اسراف و گرایش به مصرف ناصحیح که دقیقاً در نقطه مقابل مصرف بهینه قرار دارد و یکی از آسیب های فردی و اجتماعی و از گناهانی است که مورد نهی شدید خداوند متعال واقع شده است اشاره کرد. مصرف گرایی از نظر علمای دین به معنای اسراف است و هرگونه بیهوده گرایی، زیاده روی و اتلاف و مانند آنها را اسراف می دانند. پیرامون اصلاح الگوی مصرف و مصرف بهینه قرآن در سوره انعام آیه 121 می فرماید: «كلوا من ثمره اذا اثمر و اتوا حقه يوم حصاده و لاتسر فوا انه لاتحب المسرفین» «و از آن میوه هنگامی که به ثمر می نشیند بخورید و حق آن را به هنگام درو بپردازید و اسراف نکنید که خداوند اسراف کنندگان را دوست ندارد». در آیه دیگری خداوند متعال در سوره انعام آیه 141 می فرماید: «... انه لایحب المسرفین - به درستی که خداوند اسراف کنندگان را دوست ندارد. در همین راستا خداوند در سوره غافر آیه 34 می گوید: «... کدکک یضل الله من هو مسرف مرتاب» «این گونه خداوند هر اسراف کار تردید کننده ای را گمراه می سازد» امام علی (ع) نیز در این خصوص می فرماید: الاوان اعطاء المال فی غیر حقه تبذیر و اسراف - آگاه باشید خرج کردن به ناحق، حیف و میل و اسراف است.

مصرف گرایی و گرایش به آن ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، نظامی و روانی را در بر می گیرد. شیوع ناهنجاری های اجتماعی و رفتاری یکی از آثار آن است؛ در این خصوص قرآن کریم در سوره شعراء آیه های 153 - 150 می فرماید: فاتقوا الله وأطيعون ولا تطعوا امر المسرفین الذین یفسدون فی الارض و لا یصلحون - از خدا بترسید و مرا اطاعت کنید و فرمان مسرفان را اطاعت نکنید، همانهایی که در زمین فساد می کنند و اصلاح نمی کنند. از پیامدهای مصرف گرایی تاثیرات منفی در فضای معنوی جامعه می باشد زیرا در بسیاری از مواقع زیاده خواهی، تجمل پرستی و مصرف گرایی باعث رواج خودخواهی، رشد روحیه فردگرایی و نادیده انگاشتن بسیاری از اصول اجتماعی و اخلاقی که رعایت آن برای زندگی جمعی از ضروری ترین مسائل می باشد، خواهد شد.

امروز هر فردی از اعضای جامعه باید بداند که در فعالیت های خود باید به مصرف بهینه منابع مادی اقدام نماید. لذا بدون ایجاد فرهنگ این کار و طراحی و تامین بایسته های آن به طور قطع راه به جایی نخواهیم برد. چرا که اصلاح الگوهای مصرف در کشور یک شب و به طور ناگهانی و با صدور دستور العمل و بخشنامه عملی نمی شود. لذا فرهنگ سازی پایدار بستر اصلی نهضت اصلاح الگوی مصرف می باشد. بنابراین در زندگی بایستی تبعات مصرف گرایی را برای کل خانواده توضیح داد تا نسبت به عواقب این عمل ناپسند آگاهی بیشتری پیدا کنند. عدم اصلاح الگوی مصرف باعث وابستگی به غیر شده و منجر به عقب افتادگی خواهد شد. به عبارت دیگر عدم التزام عملی به این عمل مهم به قیمت از دست دادن خلاقیت می شود. مسلماً عدم اهتمام به رعایت الگوی مصرف و عدم آموزش آن، به عقب افتادگی جبران ناپذیری می انجامد. افرادی که دائماً این الگو را رعایت نکنند و بی رویه به مصرف زیاد روی می آورند ضمن بالا رفتن هزینه زندگی آنها به دشواری های زیادی گرفتار می شوند چرا که به این عادات ناپسند خو گرفته اند.

یکی از عوامل عدم اجرای امر به معروف و نهی از منکر پیدایش مشکلات اقتصادی است (قرائتی ، 1385). به عبارت دیگر حاصل عدم اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر ایجاد بحرانهای اقتصادی و مالی است. پیامدهای مثبت روانشناختی امر به معروف و نهی از منکر در اصلاح الگوی مصرف این پیامدها این چنین است. یکی از پیامدهای مثبت امر به معروف و نهی از منکر در اصلاح الگوی مصرف پرورش روحیه صرفه جویی در افراد است. توجه به این مطلب مهم است که تمسک به مصرف درست به افراد کمک می کند که به موقع و بجا اقدام به مصرف کنند. انتشار و تبلیغ درست می تواند به تعهد افراد در این زمینه کمک کند. مطمئناً آموزش صحیح به افراد جامعه به نتایج خوشایندی منجر می شود. از جمله این نتایج پرورش قناعت در آنان است. قناعت یعنی راضی بودن به امکانات موجود و استفاده صحیح از آنها، با آموزش درست می توان به افراد جامعه کمک کرد که روحیه قناعت را پیشه کنند. بدیهی است که مصرف درست به آموزش نیاز دارد و این آموزش تحقق پیدا نمی کند مگر در مراکز آموزشی، آن هم توسط مجریان امر به معروف و ناهیان از منکر، بنابراین در این زمینه امر به معروف و نهی از منکر نقش بسیار حساسی دارد.

نتیجه گیری:

با توجه به آن چه گذشت در قرآن، مساله امر به معروف و نهی از منکر یک واجب عینی است (یعنی عیناً برای تک تک مسلمانان واجب است) و بنابر آیات دیگر یک واجب کفایی نیز هست (یعنی بر همه واجب است، اما اگر گروهی انجام دادند از مابقی ساقط می شود).

از این رو پرداختن به فرهنگ کم مصرفی به طور اعم در زمینه استفاده از مواهب الهی و به طور اخص مصرف آب از وظایف یک شهروند مسئول است. و همان گونه که در قرآن ، کتاب مقدس آسمانی نیز به کار برده امر به معروف و نهی از منکر پرداخته شده در زمینه مصرف آب نیز باید چگونگی این مصرف بهینه باشد و از اسراف آن جلوگیری به عمل آید. وظیفه شرعی هر مسلمان است که منبع حیاتی آب را به طور بهینه مورد مصرف قرار دهد و از هدر رفت آن جلوگیری کرده و آن را برای نسل آینده نیز حفظ نماید. این است مفهوم توسعه پایدار مصرف آب زیرا همانطوری که قبلاً اشاره شد فریضه امر به معروف و نهی از منکر با اصلاح الگوی مصرف در ارتباط است و این ارتباط می تواند منشاء تحولات بیشتری شود. از طرفی مصرف گرایی از جمله عوامل مخرب رشد، توسعه و منابع ملی است. مصرف نامناسب و نبود الگوی صحیح مصرف آب باعث هدر رفتن منابع این مایع حیاتی می باشد. تاکید بر اصلاح الگوی مصرف باعث جلوگیری از هدر رفتن منابع و منافع ملی همچون آب می شود از طرفی آموزش مدیریت صحیح در

سطح کلان به منظور هدایت، تدوین و انتخاب یک استراتژی راهبردی، زمینه تحقق این طرح را هموار می نماید. اصلاح الگوی مصرف در گام اول به اصلاح رفتار نیاز دارد و اصلاح رفتار نیز نیازمند تغییر وسیع برنامه ها و استراتژی هاست و آگاهی نسبت به امر به معروف و نهی از منکر در خصوص استفاده از منابع طبیعی همچون آب می باشد. برخی از کارشناسان معتقدند، برای تحقق الگوی مصرف تایید کل به جزء اصلاح شود. یعنی ابتدا باید زیر ساختها فراهم شود به آموزش های لازم و تبلیغات صحیح پرداخته شود. مسلما در امر فرهنگ سازی اصلاح الگوی مصرف آب نیز الگو سازی بسیار اهمیت دارد بنابراین کسانی که در نظام تعلیم و تربیت، ادارات، صدا و سیما و غیره حضور دارند باید الگو هایی را ارائه کنند که در راستای تحقق بخشی امر به معروف و نهی از منکر نشان دهنده رسالت شهروند مسئول در تبیین فرهنگ تهیه مصرف آب که از ضروری ترین منابع حیات است باشد. از این رو توصیه می گردد که در خصوص مصارف بهینه آب توسط افراد و جامعه به صورت یک ساله ملی- مذهبی و حتی فراملی اندیشیده شود و مدیران جامعه با ارائه الگوی صحیح بتوانند رسالت علمی- مذهبی خویش را انجام دهند.

پیشنهادهات

- 1- پرورش روحیه صرفه جویی در افراد نسبت به مصرف کلیه منابع بویژه آب
- 2- آموزش صحیح به افراد جامعه در خصوص استفاده صحیح از منابع آب
- 3- طرح آموزش های خانواده در خصوص مصرف بهینه آب و همچنین آموزش افراد از دوره پیش دبستانی تحت عنوان تربیت شهروند مسئول در تبیین الگوی مصرف بهینه
- 4- تهیه بروشورها، فیلم و نمایشنامه های تصویری برای سنین مختلف جهت آموزش های لازم مصرف بهینه آب
- 5- در ارتباط با نحوه مصرف آب، پیام های کوتاه و جذاب تلویزیونی، با استفاده از کارتون، شعر، سرودهای زیبا و علائم هشدار دهنده
- 6- گنجاندن مباحث منابع طبیعی همچون آب، خاک و ... و اهمیت آن در کتاب های درسی از پیش دبستانی تا دانشگاهی
- 7- تفکیک لوله های آب آشامیدنی و خوراکی از سایر موارد (مصرفی) آب در خانه ها، ارگان ها و سازمان های اجرایی کشور
- 8- تنظیم الگوهای کشت و مصرف آب جهت فعالیت های کشاورزی و صنعتی

منابع و مأخذ

- 1- قرآن کریم.
- 2- اصغری منقدم، محمد رضا (1384)، «آب و زیستگاه های شهری»، تهران، انتشارات سرا، چاپ اول.
- 3- امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه امام خمینی (1378)، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ چهارم.
- 4- الفیشاوی، محمود عبدالحمید، (1994)، «مشکله المیاء فی الشرق الاوسط الجزء الثاني» مرکز الدراسات الاسر اتیجیه و البحوث و التوثیق، بیروت.
- 5- الوحده، (1989) ویژه نامه امنیت آبی اعراب، مقاله اقتصادی، سیاسی العسکری فی الامن المائی العربی، مغرب شماره 84.
- 6- پیام یونسکو، دریچه ای گشوده بر جهان 1373، شماره 238، تهران (به نقل از نمازی، 1378).
- 7- پژوهشکده مطالعات راهبردی، (1381)، خاورمیانه جدید و استراتژی جمهوری اسلامی ایران، تهران. گفتگو با مهرداد حاجی عرب شماره 46.
- 8- پور آدم، فاطمه (1384)، «آب برای زندگی» در دهه آینده، ترجمه شعار روز جهانی آب در سال 2005.
- 9- جهانی، عباسقلی و همکار (1374)، مدیریت منابع آب و توسعه پایدار، فصلنامه آب و توسعه، تهران، امور آب وزارت نیرو سال سوم شماره 2.
- 10- جغرافیای سال دوم دبیرستان (1379)، تهران، انتشارات دفتر تالیف و برنامه ریزی کتب درسی وزارت آموزش و پرورش

- 11- راعی مریم (1384)، آب در هر جا، مجله رشد آموزش مراتب، تهران شماره مسلسل 73، دوره بیستم، شماره 2، زمستان 1384.
- 12- ساری صراف، بهروز (1384) بحران آب و همکاری های بین المللی، تهران، اطلاعات سیاسی اقتصادی 215-216، سال نوزدهم شماره یازدهم و دوازدهم.
- 13- شرفی محمد رضا، (1386)، «روش های کاربردی امر به معروف و نهی از منکر، چاپ نشده.
- 14- شئوون الاوسط (1992)، العدد الخامس، کانون الثانی، بیروت (به نقل از نهایی 1378).
- 15- صباغ زاده، همایون (1379) «طرح ساماندهی و بهینه سازی کاربردی کنترل تولید، انتقال و مصرف آب و ...» تهران. مجموعه مقالات اولین همایش علمی و تحقیقاتی بهینه سازی مصرف آب، انتشارات روابط عمومی و بین المللی شرکت آب و فاضلاب تهران.
- 16- ضرابی اصغر و همکاران (1385)، «برنامه ریزی انتقال بین حوضه ای آب از کارون به زاینده رود»، نجف آباد، مجموعه تعاملات اولین همایش ملی جغرافیا و قرن 21، انتشارات محبان - چاپ اول.
- 17- قربانی لاهیجی، زین العابدین (1374)، «نخستین رساله اخلاق تعلیم و تربیت اسلامی» قم، انتشارات انصاریان، چاپ دوم.
- 18- قرائتی محسن (1385)، «ده درس پیرامون امر به معروف و نهی از منکر» تهران مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، چاپ ششم.
- 19- کیافر. محمد (1377)، بحران آب از دیدگاه مشترک، تهران آب و توسعه شماره 2 و 3، تابستان و پاییز.
- 20- گرجی ازندیانی، محمد علی (1384)، آب، موازنه ای شکننده در خاورمیانه، مدیریت محیط زیست، تهران روزنامه ایران، سال یازدهم، شماره 3297.
- 21- مسعودی محمد اسحاق، (1378)، پژوهشی در امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه قرآن و روایات، تهران، انتشارات سازمان بین المللی تبلیغات اسلامی.
- 22- مسیبی، محمد، (1385)، خاورمیانه و چالش منابع آب، نجف آباد، مجموعه مقالات اولین همایش جغرافیا و قرن 21، انتشارات محبان، چاپ اول.
- 23- نهج البلاغه، امیرالمومنین حضرت علی (ع)، (1386)، ترجمه محمد دشتی، قم، انتشارات الهادی، چاپ سی و یکم.
- 24- همایون، محمد هادی مطهری نیا، محمودی، (1388)، بررسی تطبیقی مساله امر به معروف و نهی از منکر در آخر الزمان، تهران، مطالعات انقلاب اسلامی سال ششم، شماره 18.
- 25- وزارت نیرو (1372)، بولتن کمیسیون آب، شورای پژوهش های علمی شماره 4.